

“НЕОПАТРИМОНИАЛ” ОНОЛЫН ОЙЛГОЛТЫГ ТАЙЛБАРЛАХ НЬ**Б.Эрдэнэдалай**МУИС, ШУС, Нийгмийн ухааны салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн дэд профессор, доктор**Г.Мөнхтуяа**МУИС, ШУС, Нийгмийн ухааны салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн магистрант**Хураангуй:**

Уламжлалт төрөөс орчин үеийн төр рүү шилжих шилжилт нь нийгэм эдийн засаг болоод улс төрийн хөгжилд чухал нөлөөтэй. Зарим улс орнуудын хувьд энэхүү шилжилтийн үед завсрын шинжтэй төрийг хадгалж үлдсэн байдаг ба үүнийг неопатримониал төр хэмээн нэрлэдэг. Товчхондоо, нийтийн эрх ашгийн төлөө бодлого, шийдвэр гаргахаас илүүтэй хувийн эсвэл бүлгийн ашиг сонирхолд тулгуурлан рациональ бус шийдвэр гаргадаг төрийг ойлгож болно. 1970-аад оноос хойш судалгааны эргэлтэнд орсон уг хандлагын онолын ойлголтын учир шалтгаан, нийгмийн үйл явдлыг хэрхэн тайлбарлаж буйг голлон авч үзсэн болно.

Түлхүүр үг: Неопатримониализм, төр, патримониаль, клиентлизм, патрон, клиент

Удиртгал:

Эртний сэтгэгч Аристотель төрийн гол зорилгыг аз жаргалтай нийгмийг бий болгох хэмээн цохон тэмдэглэж байсан¹ ба орчин үед энэ агуулга өөрчлөгдөөгүй. Хөгжлийн тухай яригдах бүрт төрийн тухай авч үзэх нь зайлшгүй ба 1997 оны Дэлхийн банкнаас гаргасан “Өөрчлөгдөн буй ертөнц дэх төр” хэмээх тайланд төргүйгээр хөгжил дэвшил ирэхгүй гэдгийг хүлээн зөвшөөрсөн байдаг. Хантингтон “Иргэншил хоорондын мөргөлдөөн хийгээд дэлхийн дэг журамд гарсан өөрчлөлт” бүтээлдээ төр хоорондын ялгаа нь тэдний засаглалын хэлбэр бус засаглалын түвшинээс хамаардаг гэж үзсэн байдаг². Иймд төрийн чадавх, хэв шинж нь өрнөөд буй хөгжлийн асуудлын гол цөм юм. Улс орон бүр нийгэм эдийн засгийн хөгжилд хүрэхийг эрмэлзэн тодорхой арга замыг сонгож, ялгаатай үр дүнг үзүүлсээр байгаа бөгөөд үүний учир шалтгааныг улс төр судлалын үүднээс тайлбарлах олон онол хандлага бий.

Зүүн Азийн орнуудын үсрэнгүй хөгжлийн голлох шалтгаан нь орчин үеийн хүчтэй төр, меритократ төрийн алба бөгөөд оновчтой бодлого шийдвэрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж байсанд оршиж байв. Ялангуяа Япон улсад 1950-1990 оны өсөлтийн үед төрийн оновчтой зохицуулалт, чадварлаг төрийн алба нь тогтвортой макро эдийн засгийн бодлого, ажиллах хүчний зохион байгуулалт, технологийн нээлтийг хийж тухайн улсын хөгжлийн суурь үндэс болж байсан. Энэ тухай Чалмерс Жонсоны Японы гайхамшиг гэх судалгааны ажилд тодорхой дурддаг. Харин Африкийн зарим улс оронд функциональ байдлаа алдсан, хэт бүлгийн болон хувийн ашиг сонирхлыг түрүүнд тавьснаар төр системчлэгдсэн авлигалд өртөж, үйлдвэржилт бүтээн байгуулалтаас

¹ Б.Жамбал, *Улс төрийн сэтгэлгээний түүх*

² Samuel P Huntington. (1968). *Political order in Changing Societies*. Yale University.

хөрөнгөжих бус төрд орж хөрөнгө мөнгө олох зорилготой болсон байдаг. Энэхүү неопатримонийн бодит практик нь Африкийн улсуудаар хязгаарлагдахгүй бөгөөд дэлхийн нийтийн үзэгдэл, улс орнуудад тулгарч буй гажуудал юм (Theobad, 1982; Mkandawire, 1998; Erdmann and Angel, 2007). Иймд хөгжингүй орнуудын амжилт ололтыг судлахын зэрэгцээ буурай орнуудын алдаа дутагдлыг мэдэж авах нь орчин үеийн улс төрийн асуудлыг шийдэхэд үнэтэй хувь нэмэр оруулах болно.

1. Неопатримониализм онолын ойлголт

Хорьдугаар зууны дунд үед судлаачид неопатримониал төрийн бодлого, шийдвэр гаргалтын үр нөлөөний тухай таамаглал дэвшүүлэлгүй хөгжлийн тодорхой үе шатанд орчин үеийн болон уламжлалт төр зэрэгцэн орших нь хэвийн үзэгдэл гэж үздэг байв.³ Энэ үзэл 1970-аад оны эхэн үеэс Африкийн нийгэм яагаад орчин үежиж чадахгүй байгаа, яагаад харизматик удирдагчид амлалтаа биелүүлж чадаагүйг тайлбарлах зорилгоор хэрэглэснээс хойш өөрчлөгдөж эхэлсэн. Неопатримониализм нь М.Веберийн патримониализм гэх нэр томъёоны үргэлжлэл бөгөөд Шмуэль Н.Эйзенштадтын 1973 онд бичсэн “Traditional Patrimonialism and Modern Neopatrimonialism” гэдэг бүтээлээр орчин үеийн шинжлэх ухааны эргэлтэд оруулсан⁴. Неопатримониализмын "нео" нь рациональ-хууль ёсны засаглалыг илэрхийлдэг ба патриомониал хэв шинжтэй хавсардаг. 1980-аад он гэхэд неопатримониализмын үзэл баримтлал илүү танигдаж Африкийн улс орнуудын эдийн засгийн дорой үзүүлэлт, түүний дотоод шалтгаантай хамт тайлбарлагдаж ирсэн. Энэхүү онолын хандлага уламжлалт болон орчин үеийн төрийн нийлмэл байдал нь хөгжлийн доод түвшинд хүргэх төдийгүй олон улсын түншүүд, цаашдын нийгэм улс төрийн хөгжилд сөрөг нөлөө үзүүлнэ гэж үздэг.⁵

Неопатримониал төрийн үед улс төрийн тогтолцоо нь албан бус харилцаан дээр давамгайлан суурилдаг. Түүнчлэн нийтийн болон хувийн өмчийн асуудалд ялгаа бага гаргадаг нь хууль ёсны засаглал, институцүүдэд сөрөг үр дагавартай. Судлаачдын үзэж байгаагаар, неопатримониал хэв шинжтэй төрд учирдаг асуудал нь дээд түвшний албан тушаалтнууд рент хөөцөлдөх явдал байдаг. Үүний үр дүнд эдийн засаг дахь төрийн оролцоо хэт ихсэх, төр данхайн томорч үр ашиггүй рент гувших монополь үүсэж, зөвхөн эрх баригчдад ашигтай хувьчлал явагдаж, ил тод биш зөрчил ихтэй татвар, хөрөнгө оруулалт, төсвийн зарцуулалтын хуулиуд гарч эдийн засгийн өсөлт саардаг. Неопатримониал хэв шинжтэй төрийн тодорхойлолтыг судлаачид дараах байдлаар тодорхойлжээ.

- Кристофер Клапамын тодорхойлсноор, улс төр болон хууль ёсны шугамаар бий болсон захиргааны системд гаж нөлөөтэй патримониал харилцааны зохион байгуулалтын хэлбэр өргөн цар хүрээтэй тогтсон байдаг⁶.

- Р.Фаттоны үзсэнээр, тухайн улс орны удирдагчид улс төрийн эрх мэдлийг зөвхөн өөрийн тойрон хүрээлэгчиддээ үйлчлэхэд зориулж ашигладаг явдлыг хэлнэ. Өөрөөр хэлбэл, “рентийн хойноос хөөцөлдөх үзэл бөгөөд өмчлөх эрхийг дахин хувиарилахдаа гэр бүл, садан төрөл, нутаг усныхан зэрэг явцуу бүлгийн тодорхой ашиг сонирхолд хөтлөгдөн төрийн аппаратыг ашиглах”⁷ явдал юм.

³ Pitcher, Moran, and Johnston 2009 challenge this evolutionist interpretation of Max Weber

⁴ (Ц.Батболд, Улс төрийн социологи, 2018)

⁵ Mkandawire, T. (2015). *Neopatrimonialism and the Political Economy of Economic Performance in Africa: Critical Reflections*. London: The London School of Economics and Political Science.

⁶ Ц.Батболд, 2018. *Улс төрийн социологи*. Улаанбаатар: МУИС пресс

⁷ (Ц.Батболд, Улс төрийн социологи, 2018)

• Г.Эрдманн, Ульф Энгелийн хувьд неопатримонийн тогтолцоо нь "хамтдаа оршдог, хэсэгчлэн сүлжсэн хоёр төрлийн ноёрхол юм. Тухайлбал, уламжлалт болон хууль ёсны бюрократ ноёрхол"-ын холимог шинж чанартай байдаг.

Неопатримониал хэв шинжтэй төрийн үед улс төр, эдийн засгийн институтууд хямралд орж ардчиллын гажуудал, эдийн засгийн доройтол, чадваргүй төрийн алба бэхждэг. Патримониализмын гол шалгуур бол бол хаан буюу эрх баригчдад үнэнч байх явдал бөгөөд оршин тогтнох үндэс нь фаворитизм (тойрон хүрээлэгчид) болон патернализм (төрөл садан, найз нөхөд, угсаатан, үндэстэн)-д тулгуурладаг. Энэ утгаар энэ хоёр систем хоорондоо зөрчилтэй боловч оршин тогтнох үндэс нь патрон клиентын харилцаа юм.⁸ Өмнө нь дурдсанчлан неопатримониал хэв шинжтэй төрийн үед албан бус харилцаа давамгайлдаг ба энэ нь патрон клиентын харилцаагаар илэрдэг. Иймд патрон клиентын харилцааг дэлгэрэнгүй судлах шаардлага тулгарч байгаа юм.

2. Патрон клиентын харилцаа гэж юу вэ?

Патрон клиентын үүсэл нь Ромын эзэнт гүрний үед харц гаралтай иргэд болон язгууртан хоорондын хамаарлаар тодорхойлогдож байв. Энгийн иргэд газрын эздэд өрийн бичгээр боогдсон байдалтай, харин язгууртнууд өөрийн нэрийн өмнөөс албатдаа хамгаалал үзүүлдэг байв. Тухайн язгууртны нэр хүнд нь цэргийн хүч болон улс төрийн хүчтэй салшгүй холбоотой байсан.

Патрон, клиентын харилцаа нь эдийн засаг болоод нийгмийн асар их хүчтэй ивээн тэтгэгч болон хүч сул клиентүүдийн хооронд үүсдэг харилцаа юм. Энэхүү ойлголт нь олон давтамжтай албан бус, институцлэгдээгүй нөхцөл байдлаар хэмжигдэх ба эрх мэдлийн түвшин ялгаатай хувь хүн болон бүлгийн хооронд явагддаг. Түүнчлэн клиентлизмийн хэв маяг нь улс орон, бүс нутгуудад ялгаатай байдлаар ажиглагддаг хэдий ч нийтлэг гурван хэв шинж байдаг. Үүнд албан бус, хоёрлосон ситемтэй, зөвшилцөлд хүрдэг хэв шинжүүд байдаг.⁹

• **Scott** (1972): Патрон клиентын харилцаа нь аюулгүй байдал, урамшуулал эсвэл хоёуланг нь өгөх чадвартай албан тушаалтан болон түүний хувийн дагалдагчдаас бүрдсэн албан бус кластер юм. Ийм ашиг тусын хариуд ивээн тэтгэгчид үнэнч байж хувийн туслалцаа үзүүлдэг.¹⁰

• **Kaufman** (1974): Тэрээр патрон клиентын харилцааг хувь хүмүүсийн арилжаа солилцоо гэж үзээд нийтлэг гурван хэв шинж байдаг ба үүнд тэгш бус харилцаа (inequality), харилцан солилцоо (reciprocity) нарийн нягт холбоо (particularity) гэж тодорхойлсон. Түүний хэлснээр уг харилцаа нь эрх тэгш биш эрх мэдэлтэй хүмүүсийн харилцаа гэж үзээд тэдгээр оролцогчид нь нуугдмал нарийн нягт уялдаатайгаар нийтийн хууль, хэм хэмжээг чөлөөтэй өөрчилж тогтоодог гэж үзжээ. (Kaufman, 1974 and Scott, 1972)

• **Eisenstadt & Roniger** нар нь Kaufman-тэй ижил үзэл санаатай байсан бөгөөд уг харилцааны ерөнхий хэв шинж, гурван гол ухагдахууныг гаргаж тавьсан байдаг.

Клиентлизмыг тайлбарлах оксфордын толь бичигт клиентлизмын эхэн үеийн тодорхойлолт нь клиентүүд нь эрх мэдэлгүй, тэгш байр суурьгүй оролцогчдын дунд удаан хугацааны туршид санал солилцох байдлаар ивээл үзүүлдэг харилцааг онцолж байв. Улс төрчид өөрсдийн дэмжигчдийнхээ тодорхой хэсгийг сонгуулийн дэмжлэгийн

⁸ (Ц.Батболд, Бюрократ онолын үндэс, 2013)

⁹ "Patron-Client Politics and Governance System in Nepal" Shiva Hari Adhikari, Seoul National University <https://dms.nasc.org.np/sites/default/files/documents/Patron-Client%20Politics%20and%20Governance%20System%20in%20Nepal.pdf>

¹⁰ "Patron-Client Politics and Governance System in Nepal" Shiva Hari Adhikari, Seoul National University p.9 <https://dms.nasc.org.np/sites/default/files/documents/Patron-Client%20Politics%20and%20Governance%20System%20in%20Nepal.pdf>

хариуд улсын мөнгө, нөөцөөр шагнадаг. Нэгдүгээрт, үйлчлүүлэгчид зөвхөн санал өгөх биш улс төрчдөд санхүүгийн хандив, мөнгөн бус эх үүсвэр санал болгодог. Хоёрдугаарт, улс төрчдөд санхүүгийн хандив мөнгөн бус эх үүсвэр санал болгодог. Гуравдугаарт, ашигтай байхын тулд саналаа зарж байгаа нь эсрэг тохиолдолд клиент биш авлига гэж тодорхойлох боломжтой.¹¹

Патронейж нь оксфордын толь бичигт латин хэлний “patronus” буюу хамгаалагч гэх утгатай үгнээс гаралтай ба дундад зууны үеийн сүмд энэ нь “сүм хийдийн түшмэдийг томилох эрхтэй хүн” гэсэн утгатай байсан. Дээрх ойлголтыг улс төрийн ивээн тэтгэх ойлголтын хувьд сайн хослуулсан байдаг.

Патрон клиентын 3 үндсэн хэв шинж:

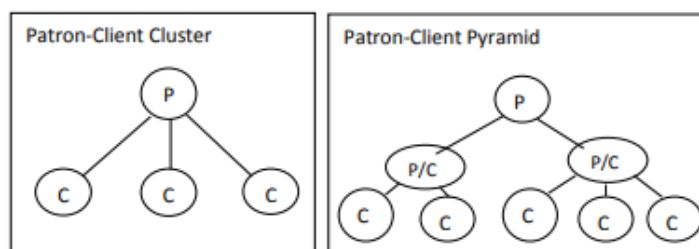
1. Зохион байгуулалттай (organizational);
2. Солилцооны дүрэм журамтай (regulation of exchange);
3. Нийгмийн зүтгэлтнүүдийн нөөц урсгалтай (flow of resources between social actors);

Патрон клиентын 9 суурь хэв шинж:

1. particularistic - нарийн нягт уялдаа холбоотой;
2. exchange of resource - харилцан солилцооны нөөцтэй;
3. package deal – харилцан ашигтай наймаалцал;
4. conditional relation - болзолт харилцаа;
5. solidarity - эв нэгдэлтэй;
6. contractual/not legal хуулийн дагуу биш;
7. voluntarily relation - сайн дурын харилцаа;
8. vertical network - босоо чиглэлтэй харилцаа;
9. inequality - тэгш бус харилцаа;

Патрон клиентын хоорондын холбоог хоёр байдлаар үзүүлсэн. (Scott 1972) Эхний холбоос нь патриноос шууд хамааралтай клиентүүд байгаа бол хоёр дахь нь босоо чиглэлтэйгээр патриноос шууд хамааралтай клиентүүд дахин доод түвшний клиентүүдтэй болох юм.

Зураг 1. “Патрон клиентын холбоо”

Патрон, клиентын харилцааны нийгэмд үүсгэх асуудал их бөгөөд үүнд хүчирхэг патроны систем нь улс төрийн шийдвэр гаргалтыг илүү клиентлист, төрийн албаны тогтолцоог илүү патримониал, засаглалыг анархи хариуцлагагүй болгодог байна. Патрон клиентын харилцаанд оролцогчид засаглалыг сул дорой болгож, төрийн албаны үйлчилгээний шударга байдлыг алдагдуулдаг. Эрх мэдэл нь тодорхой хэсэг бүлэг элитийг төвлөрүүлж өөрсдийн ашиг сонирхлын төлөө албан бус үйл ажиллагаа явуулдаг. Патрон болон клиентүүд өөр хоорондоо чухал үүрэг хүлээсэн байдаг. Патрон болон түүний даган хүрээлэгчид, иргэдийн төлөөлөгчид, бизнес эрхлэгчид, нийтийн байгууллага эсвэл дэмжигчид хоорондын хууль бус амлалт/үүрэг нь

¹¹ Oxford. (2009). *Concise dictionary of politics dictionary*. NewYork: SPI publisher.

материаллаг давуу талуудыг тэдэнд бий болгож байдаг. Тэнцвэргүй хүчийг хэрэглэж, патрон нь дүрэм журам алдагдуулан тойрон хүрээлэгчи

дээ ажлын байр, хөрөнгө мөнгөөр тэтгэж, өөрийн хамааралд байх үл хөдлөх хөрөнгийг хуваарилдаг ба тэдний дэмжлэг болон хамтралын төлөө хариу үзүүлдэг.

Клинтелизм нь ямар нэгэн төрлийн нөөцийг харилцан ашигтай хэлбэрээр хоорондоо арилжаалж буй ивээгч, үйлчлүүлэгч хоорондын онцгой солилцоог хэлдэг. Уг солилцоонд оролцогчид статусын хувьд тэгш бус хэдий ч хоёул үр ашиг хүртэхээр байдаг. Ивээгч буюу газрын эзэд эсвэл нутгийн эрх мэдэлтнүүд солилцоонд илүү хүчирхэг оролцогчид болдог ба тэд газар гэх мэт нөөцийг онцгой эрхтэйгээр ашиглаж байхад тэдний үйлчлүүлэгчид болох энгийн ядуу тариачид, шилжин ирэгсэд, бусад эмзэг бүлгийнхэнд хаалттай байдаг. Ивээгчид нь тэдгээр нөөцүүдээс үйлчлүүлэгчиддээ шууд ашигтай байхаар сонгон хуваарилж хариуд нь тэдний тусламж, дэмжлэг эсвэл үнэнч байдлыг хүсдэг. Ийм солилцоонууд нь эцэстээ үйлчлүүлэгчийг ивээгчээс хамааралтай болгож, уламжлалт нийгмүүдэд түгээмэл байсан үнэнч зан, ач тус санах, үүрэг хариуцлага хүлээх мэдрэмжээр удирддаг нийгмийн харилцааг бэхжүүлдэг.

3. Неопатримонал хэв шинж ардчиллын түвшин, улс төрийн дэглэмд хэрхэн нөлөөлдөг вэ?

Неопатримониал орнуудад сонгууль байдаг боловч голчлон хэлбэр төдий байдаг. Тухайлбал, эрх баригчдад санал худалдан авах ажиллагаа нь сонгуулийн ялалтыг баталгаажуулах хэрэгсэл болсон. Үүнтэй адил улс төрийн эрх, иргэний эрх чөлөөг зөвхөн эрх баригчдын үйл хэрэгт туслах түвшинд л өгдөг (Bratton & van de Walle 1997: 61). Үүний үр дүнд бүх эрдэмтэн судлаачдын ардчиллын үндэс гэж үздэг түгээмэл эрх хязгаарлагдмал болдог. (Møller & Skaaning, 2010). Цаашилбал, эрх баригч нь улс төрийн элитэд албан тушаал, давуу байдлыг олгодог тул гишүүд нь эрх баригчдаа үнэнч байх үүрэг гүйцэтгэж ардчиллыг хөгжүүлэх эрмэлзэл багасдаг.

Товчхондоо, улс орнуудын неопатримониал хэв шинж нэмэгдэх бүрт ардчилал болоод эдийн засгийн өсөлт буурдаг байна. Хөгжиж буй орнууд болон бүтэлгүйтсэн улс орнуудын асуудлын гарц, амжилтад хүрсэн хүчин зүйл нь нэг субъектэд огтолцдог бөгөөд улс төр, эдийн засгийн хөгжлийн суурь бол төр гэдэг нь олон орны жишээн дээр харагдаж байна.

4. Неопатримониал хэв шинж эдийн засгийн өсөлт бууралтад хэрхэн нөлөөлдөг вэ?

Эрх мэдлээ баталгаажуулахын тулд неопатримонийн эрх баригч засгийн газрыг тогтвортой байлгах сонирхолгүй байдаг. Ийм байдлаар болзошгүй аюул заналыг хэт хүчтэй болохоос нь өмнө арилгадаг. Энэхүү кабинетийн тогтворгүй байдал нь үр ашиггүй бодлого боловсруулж, улмаар эдийн засгийн өсөлт сайнгүй байдаг. Эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлэх сөрөг нөлөө нь үйлчлүүлэгч, ивээн тэтгэгч байдлаар тодорхойлогддог практиктай холбоотой юм. Эрх баригч эрх мэдлээ баталгаажуулах арга хэлбэрийн хувьд хүмүүсийг ур чадварых нь оронд (Веберийн меритократад баримталдаг зарчмуудын эсрэг) өөрийг нь дэмжиж байгаа гэсэн үндэслэлээр албан тушаалд томилдог. Энэ нь эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлж хөрөнгө оруулалтын буруу бодлого, тогтворгүй нөхцлийг бүрдүүлдэг (Bratton & van de Walle 1997: 61).

Зураг 2. Неопатримониал хэв шинж ба ардчилал, эдийн засгийн өсөлтийн харилцан хамаарал

Неопатримониал төрийн үед төрийн чадамж буурснаар сул төр бий болдог. Энэ тухай Ф.Фукуяама улс төрийн тогтолцооны ялзрал номондоо чанартай төр, эдийн засаг нийгмийн амжилт хоёрын хооронд маш хүчтэй шалтгаант холбоо байдаг. Хэлсэндээ хүрч байгаа, хүлээн зөвшөөрөгдсөн данхар төр, авсаархан ч гэсэн цаг ямагт элдэв хүлээсэнд баригдан тээнэгэлзсэн, бодит эрх мэдэлгүй төрөөс илүү амжилттай хэмээн дурдсан байдаг. Сул төртэй улс орон хялбар аргаар ашиг хонжоо олох гэсэн хүмүүсийн гарт орсон байдаг бөгөөд үндэснийхээ ашиг сонирхолд нийцсэн бодлого боловсруулж хөгжлийг явуулахад компаниудын хоорондын уялдаа холбоо, мэргэжлийн меритократ төрийн алба, нэгдмэл үнэнч байдал зэрэг инстүүцүүд нь дутагдалтай байдаг. Сул төртэй улс орнууд эдийн засагаа хөгжүүлэхэд амжилт төдийлөн олдоггүй бол Япон, Тайвань, Солонгос гэх мэт хөгжлийн төртэй гэж тооцогддог улс орнуудад харин эсрэг дүн гарсан. Төрийн алба нь төлөвшсөн байдаг учраас эрх мэдлээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломж олдож, хөгжлийг түүчээлэхэд амжилт гаргадаг байна. Үүнийг судлаач Эванс аливаа хөгжлийн үр дүн нь улс төрийн элит хэсэг нь үүрэг ажлаа хэр сайн гүйцэтгэхээс шалтгаална гэж тайлбарлажээ. Гэхдээ хөгжлийн төр нь нийгмээсээ бүрэн тусгаарлагдсан байдаггүй. Улс төрийн элитүүд нь бизнес эрхлэгчидтэй бодлого, стратеги түүний хэрэгжилтээ хэлэлцэж ярилцах нягт сүлжээтэй байдаг. Үүгээрээ клиентлизмын эсвэл ямар нэгэн хувийн харилцаан дээр суурилсан тогтолцооноос ялгаатай.

Дүгнэлт:

Неопатримониализм бол Африк тивийг дүрслэн тайлбарлахад хэрэглэгддэг гэсэн шошготой хошин яриа байдаг. Энэ нь заримдаа неолибераль зах зээлийн шинэчлэл яагаад бүтэлгүйтсэн шалтгааныг тайлбарлаж өгөх арга болдог.¹² Уг хандлага нь уламжлалт төрөөс орчин үеийн төр рүү шилжих шилжилтийн үед төрд тохиолдож болох эрсдэл, нэгэнт системчлэгдээгүй завсрын шинжтэй төрийн сөрөг үр дагавар, буурай хөгжлийн шалтгаанд тайлбар өгөх, таамаглал дэвшүүлэх арга зам юм. Завсрын шинжтэй төрийн нөлөө нь зөвхөн төр, төрийн албадуудад нүүрлэж буй гажуудал биш бөгөөд иргэний нийгмийн хөгжил, аж ахуй нэгжийн бүтээмжид сөрөг нөлөө үзүүлдэг.

¹² Ц.Батболд. Засаглал дахь патримониаль ба неопатримон төрийн ноёрхол. Политологи-V, МУИС, Эрдэм шинжилгээний бичиг, №325

Патрон клиентын харилцаа нь неопатримониал төрийн хэв шинжийг бүрдүүлдэг ба тэгш бус, нарийн нягт уялдаа холбоо, харилцан ашигтай байх зарчимд тулгуурладаг. Төрийн алба дахь албан бус харилцааг институцлэх шаардлага тулгарч байгаа бөгөөд холбогдох судалгааг хийх хэрэгцээ үүсч байна.

Рациональ бюрократын оршин тогтнох гол зарчмуудын нэг нь мерит систем бөгөөд төрийн алба зөвхөн мэргэжлийн өндөр шалгуур, мэргэшсэн боловсон хүчнээр хангагдаж байж үүрэгээ хангалттай гүйцэтгэнэ. Харин патримониализмын гол шалгуур нь эрх баригчдад үнэнч байх явдал бөгөөд тойрон хүрээлэгсдэд тулгуурладаг¹³ байна.

Неопатримониал шинж нь ардчилал, эдийн засгийн өсөлттэй урвуу хамааралтай нь Ван Де Веллийн судалгаанаас харагдаж байгаа бөгөөд иргэдийн саналыг худалдан авах замаар түгээмэл эрх зөрчигдөх, эрх мэдлээ баталгаажуулах зорилгоор засгийн газрын тогтвортой байдал алдагдах зэрэг үзэгдэл нь улс төр, эдийн засгийн хөгжлийг хойш татах хүчин зүйл болдог байна.

Abstract:

The transition between a traditional state and a modern state has crucial impacts on economic and political development. During this transition, the transition state is preserved, which is called a neopatrimonial state. Generally, neopatrimonial state makes irrational decisions based on personal or group interests rather than making policies and decisions for the public interests. Since 1970, neopatrimonial theory was studied in the field of research. The theory's reasoning and how it explains political and social events are mainly discussed.

Keywords: neopatrimonialism, state, clientism, patron, client

Ашигласан материал

- Development leadership program. (2014 оны 11). *The 'State of the Art Paper'*.
file:///C:/Users/Administrator/Downloads/Authoritarianism-democracy-and-development.pdf-ээс Гаргасан
- Erdman, G., & Engel. (2006). *Neo-patrimonialism Revisited - Beyond a Catch - All concept*. GIGA.
- Knudsen, F. V. (2013). *Opening the black box*. Denmark : Aarhus university .
- Mezentseva, L. (2019 оны Jul 16). State capacity: How it is measured and compared. Moscow, RUS: NATIONAL RESEARCH UNIVERSITY HIGHER SCHOOL OF ECONOMICS.
- Mkandawire, T. (2015). *Neopatrimonialism and the Political Economy of Economic Performance in Africa: Critical Reflections*. London: The London School of Economics and Political Science.
- Oxford. (2009). *Concise dictionary of politics dictionary*. NewYork: SPI publisher.
- Samuel P Huntington. (1968). *Political order in Changing Societies*. Yale University.
- Schütte, S. A. (2015). *The fish's head: Appointment and removal procedures for anti-corruption agency leadership*. U4 Anti-corruption resource centre:
<https://www.u4.no/publications/the-fish-s-head-appointment-and-removal-procedures-for-anti-corruption-agency-leadership>-ээс Гаргасан
- Statistic news. (2020). *List of countries by GDP (nominal) per capita*. Statistic news:
<https://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-capita.php>-ээс Гаргасан

¹³ Ц.Батболд, 2018. *Улс төрийн социологи*. Улаанбаатар: МУИС пресс

- Weidman, J. (2019). *Heritage*. Гаргасан 2019 оны 4 16,
<https://www.heritage.org/index/visualize-аас>
- World bank. (2017). *Elite bargaining adaptation, World development report*. NY: World bank.
- World bank. (2020). *Governance effective*. World bank .-ээс Гаргасан
- world meter. (2020). *GDP capita per* . <https://www.worldometers.info/>-ээс Гаргасан
- А.Бат-оргил. (2018). *Хөгжлийн тухай онолууд (Монголын хөрсөнд)*. Улаанбаатар: Номад павлишинг.
- Б.Мягмарсүрэн. (2013). *Улс төрд нөөц баялгийн үзүүлэх нөлөөлөл ба Монгол улс*.
Гаргасан 2021 оны 4 21, https://ulstur.blogspot.com/2013/08/blog-post_1774.html-аас
- Б.Тэрбиш. (2021). Улс төрийн намын санхүүжилт. *Шударга ёс, АТГ*.
- Дэлхийн банк. (2020). Өндөр чадавхтай төрийн албыг бий болгох нь, шинэтгэлийн явц сургамж. *МУ-ын төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага* , 49 50.
- Титмус, Р. (2007). *Авлига ба төр*. NY: МУИС пресс.
- Ф.Фукуяама. (2013). *Улс төрийн тогтолцооны ялзрал* . Нерко.
- Ц.Батболд. (2013). Бюрократ онолын үндэс . *Хөгжиж буй орнууд дахь бюрократ удирдлагын өнөөгийн төлөв, цаашдын хандлага* , хууд. 456.
- Ц.Батболд. (2018). *Улс төрийн социологи*. Улаанбаатар: МУИС пресс.